

Zöld iroda, zöld rendezvény, zöld könyvtárak – beszámoló a tatabányai zöldkönyvtári konferenciáról

Tatabánya Megyei Jogú Város József Attila Könyvtára adott otthont a II. Országos Zöldkönyvtári Konferenciának, melynek fókuszában a zöld szervezeti kultúra állt.

Köztudott, hogy a József Attila Könyvtár (továbbiakban JAMK) az országban elsők között hirdette meg zöld stratégiáját, alakította ki ökológiai különügyjteményét és szolgáltatásait a fenntarthatóság jegyében. A 2010 óta eltelt évtized alatt - legnagyobb örömünkre - gombamód szaporodtak el a környezettudatosságot akár szolgáltatásaikban, akár szervezeti működésükben követő könyvtárak. Az első országos zöldkönyvtári konferenciát tavaly a szekszárdi Illyés Gyula Könyvtár szervezte meg, és már ott és akkor körvonalazódott, hogy a zöld gondolat, az ökokönyvtárak szervezett hálózatának kialakítása, a kölcsönös tájékoztatás, a közös programok szervezése olyan célok, melyeket nemcsak kitűzni érdemes, hanem könyvtárunknak az élére is kell állni ezek megvalósításában. E konferencia bizonyítja, hogy a célok véghezvitele megkezdődött.

A tanácskozást **Szücsné Posztovics Ilona**, Tatabánya Megyei Jogú Város polgármestere nyitotta meg, aki a meghívott vendégek számára bemutatta Tatabánya zöld arculatát, mindazokat a projektet és erőfeszítéseket, melyeket a város a környezetvédelem és a fenntarthatóság jegyében az elmúlt évtizedekben tett. Szólt arról is, hogy a bányászat befejezése után városunk 10.000 főt foglalkoztató ipari parkkal rendelkező, fejlett ipari várossá vált, de a szüleink által ültetett fák, a sok szép park és a város természeti adottságai miatt meg tudott maradni élhető, kellemes lakókörnyezetnek is. Mivel a város legnagyobb levegőszennyezője az M1-es autópálya, és a 65.000 fős lakosságra kb. 32.000 gépjármű jut a városban, a városvezetés kerékpárutak kiépítésével, 1.000 fa ültetésével, a közterületi fakivágás szigorú szabályozásával igyekszik a megyeszékhely zöld stratégiájának megvalósítását támogatni, és a környezetet megóvni. További projektként 50 e-kerékpár üzembe helyezésével és a kerékpárút-hálózat bővítésével is ezt a célt igyekszik megvalósítani városunk. Polgármester asszony arról is beszélt, hogy miképpen kap szerepet ezekben a törekvésekben a József Attila Könyvtár az épületével, a programjaival, a zöld küldetésével.

Mikolasek Zsófia, a JAMK igazgatója köszöntötte a továbbiakban a vendégeket, és - kapcsolódva a polgármesteri köszöntőhöz - elmondta, hogy a megyei jogú városok közül Tatabánya rendelkezik a legnagyobb zöld területtel. Igazgató asszony néhány példával illusztrálta, hogyan építette be a zöld gondolatot könyvtárunk a mindennapi szolgáltatásaiba, a munkavégzésbe, a rendezvények szervezésébe.

Nász János, könyvtárunk ökológiai szakreferense örömeinek adott hangot, mert egy évvel ezelőtt, a szekszárdi zöldkönyvtári konferencián könyvtártörténeti jelentőségű eseményként elkezdődött a zöld könyvtárak hálózatba tömörülése, közös gondolkodása, összefogása. Büszkéek lehetünk arra, hogy a könyvtári hálózat és az elhivatott könyvtárosok az egyetlen olyan kulturális platformot alkotják, amely kész arra, hogy szervezeten mozgósítsa a lakosságot, és élére álljon a zöld gondolat elterjesztésének. A magyarországi könyvtárak kiválóságát mi sem bizonyítja jobban, mint az, hogy az IFLA (a Könyvtári Egyesületek és Szervezetek Nemzetközi Szövetsége) Zöld Könyvtári Díját három egymást követő évben

magyar könyvtárak érdemelték ki: 2018-ban első magyar pályázóként a József Attila Könyvtár; 2019-ben a kiskunfélegyházi Petőfi Sándor Városi Könyvtár, 2020-ban pedig az Óbudai Platán Könyvtár Ezüsthelyi Könyvtára lett a díj nyertese.

A konferencia első előadója **Gáspár Zita Zsófia**, a Követ Egyesület a Fenntartható Gazdaságért szervezet képviselője volt, aki *Zöld iroda a gyakorlatban* című prezentációjában elsőként magát az általa képviselt szervezetet mutatta be. A Követ Egyesület 1995 óta működik, és számos programjuk között a zöld iroda projektjük 1998-ban vette kezdetét. Az előadó jónéhány kritériumot megemlített, melyek összessége eredményezi a fenntartható, zöld munkahelyi környezetet. Részletesen ismertette, hogyan lehet szabályozni egy irodában az energiafogyasztást, a világítást, a hűtés-fűtést, a víztakarékosságot. Nem elhanyagolható terület az energiatakarékosság, hiszen mindössze 1 °C-kal alacsonyabb fűtőhőmérséklettel 6-8 %-os energiafelhasználás-csökkentést érhetünk el a környezetünkben. Gáspár Zita Zsófia bemutatta az irodai hulladékgazdálkodás nyolclépéses modelljét, a levegő minőségének megóvási, -javítási lehetőségeit egy munkahelyi környezetben. Ez utóbbi is nagyon fontos a fenntartható iroda tekintetében, mivel felmérések tanúsága szerint egy átlagos európai lakos napjának 90 %-át zárt térben tölti. Az irodai bútorokkal szemben sem csak az ergonómiai megfelelés a fontos, hanem az is, hogy fenntartható, környezetbarát, természetes alapanyagokból készüljenek. Az előadásból megtudtuk, hogy a takarítószer megválasztása is körültekintést igényel egy környezetvédelem iránt elkötelezett munkahelytől. Végezetül ötleteket kaptunk arra, miként tehetünk a humán erőforrás, vagyis kollégáink egészségének, jóllétének biztosításáért.

Mátray Noémi, Magyarország első zero waste rendezvényszervező cége, a HighVibes képviseletében tartott előadást *Zöld rendezvényszervezés* címmel. Miután megismertette hallgatóságát a HighVibes profiljával, ismertette azt a 6 R-modellt, melyen a cég működési filozófiája nyugszik. Eszerint, amikor felkérjük őket egy karbonsemleges rendezvény megszervezésére, első lépésben újragondolják az esemény lebonyolítását, kiszűrik, hogy mely elemeket lehet a rendezvény során a környezetvédelem jegyében elhagyni, vagy csökkenteni (pl. műanyag evőeszközök, prospektusok nyomtatása), átgondolják, hogy a programon használt tárgyaknak vagy a vendéglátásból megmaradt ételeknek milyen további felhasználási lehetőségei vannak. Gondolkoznak a rendezvény lebonyolítása során keletkező hulladék újrahasznosításán, a szerves hulladék felhasználhatóságán – pl. a dekorációs elemként használt vágott virágok komposztálásán. Az általuk szervezett konferenciák, gálavacsorák mind a helyszín, a catering, a berendezés és a dekoráció megválasztásában, mind a résztvevők és a lebonyolítók rendezvényre való utazása szempontjából a lehető legkörnyezetbarátabb megoldásokat követik. Mátray Noémi felhívta arra a figyelmet, hogy bár egyre nagyobb társadalmi igény és nyitottság mutatkozik a fenntartható rendezvények iránt, az ezzel járó kényelmetlenségeket nem minden esetben tolerálják a résztvevők. Például a palackos víz helyett a kancsóból kínált víz, vagy egyszerre csak kis mennyiségű étel tálalása a vendéglátáskor nem mindenkinek nyeri el a tetszését. Ezért rendkívül fontos, hogy a rendezvény házigazdája kommunikálja a meghívottak felé, hogy milyen fenntarthatósági cél vezérli akkor, amikor zöld programot szervez. További lehetőség - amit a HighVibes is megvalósít -, hogy a rendezvény szervezője, felelőse támogassa anyagilag a WWF

élőhelyrekonstrukciós programját, hogy a lebonyolított esemény szén-dioxid-kibocsátását ezzel ellentételezze.

A zöld konferencia harmadik előadója **dr. Dubniczky Zsolt** főkönyvtáros, a Veritas Történetkutató Intézet és Levéltár munkatársa volt, aki a zöld könyvtár fogalmáról, feltételeiről, kritériumairól, a zöld gondolat könyvtártörténeti állomásairól tartott érdekes előadást. Prezentációjában kifejtette, hogy a környezetvédelemre irányuló nemzetközi figyelem az 1960-as években vette kezdetét, ez volt a „rádöbbenés korszaka”. 1962-ben jelent meg ugyanis Rachel Louise Carson könyve, a *Néma tavasz*, mely felhívta a figyelmet az emberi tevékenység természetromboló hatására. Az 1970-es években elindult a környezetvédelem intézményesülése, a 80'-as évek a nemzetközi együttműködést, az 1990-es-2000-es évek pedig a nemzetközi konferenciákat keltették életre a fenntarthatóság jegyében.

A könyvtárak gyorsan reagáltak a környezetvédelmi törekvésekre. Elsőként az Egyesült Államokban jelentek meg olyan cikkek az 1970-es években, melyek a könyvtárak környezetvédelmet támogató lehetőségeiről szólnak. Az új évezred küszöbén pedig már világszerte elterjedt fogalomként vált pl. a *zöld könyvtáros*, a *könyvtárzöldítés* vagy a *magkönyvtár* kifejezés. A 2010-es években a hazai könyvtárakban is megjelentek a környezetvédelmi szempontú szolgáltatások, könyvtári működések, és a könyvtáros egyesületek is felkarolták ezeket a törekvéseket. Napjainkban két irányban zajlanak zöldkönyvtári folyamatok: egyrészt országokon belül alakulnak újabb zöld kezdeményezések, másrészt nemzetközivé is válik a könyvtárak környezetvédelmi együttműködése.

A zöld könyvtári mozgalom térnyerésében elvülhetetlen szerepe volt az IFLA-nak, mely kezdetben a könyvtárépületek és berendezések szekció, később pedig a Környezeti Fenntarthatóság és Könyvtárak Speciális Érdekeltségű Csoportja (ENSULIB) és a Zöld Könyvtári Díj megalapításával járult hozzá mindehhez. Az IFLA-konferenciákon körvonalazódott a zöld könyvtár fogalma és kritériumrendszere is. Míg a 2010-es göteborgi konferencián a zöld épület volt a téma, addig 2011-ben, San Juanban már a zöld működésekről és szolgáltatásokról, a 2014-es lyoni konferencián pedig a zöld közösségépítésről esett szó.

Ami a hazai zöld könyvtárak távlati lehetőségeit illeti, dr. Dubniczky Zsolt négy irányt vázolt fel: egyrészt érdemes lenne ezeknek a könyvtáraknak a nemzetközi szinten mind gyakrabban megnyilvánulniuk, hogy megmutassák a hazai gyakorlatokat. Második lehetőségként javasolta az előadó egy zöld könyvtári manifesztum megalkotását. Harmadik célként egy színvonalas kiadvány megjelentetését szorgalmazta, mely a friss, hazai zöldkönyvtári modellekről, projektekről adna tájékoztatást. Végezetül a zöld könyvtárak közös e-platformjának kialakítását indítványozta a konferencián megjelent szakembereknek.

A tatabányai konferencia negyedik előadójaként **Kutasi Zsuzsanna**, az ELTE BTK Angol-Amerikai és Germanisztikai Szakkönyvtár vezetője tartotta meg *Értékmérés zöld szemszögből. Környezettudatossági felmérés az ELTE Egyetemi Könyvtári hálózatában 2018-ban* című előadását. Az előadó leszögezte: bár öt évvel ezelőtti felmérésről számol be a hallgatóságnak, mégis tanulságosak lehetnek a kapott eredmények ma is, mivel információval szolgálhatnak hasonló felmérések elkészítéséhez. A vizsgálatot megelőzően a korábbi

előadóval, dr. Dubniczky Zsolttal közösen anyagot gyűjtöttek a zöld könyvtári kritériumokról, majd ajánlást fogalmaztak meg arról, hogyan lehet zöld könyvtárakat működtetni. Ezek után szerették volna felmérni, hogy az ELTE könyvtárai rendelkeznek-e zöld értékekkel. Vizsgálódásaik a könyvtárépületek, a működés és a szolgáltatás és a zöld könyvtári menedzsment témakörökben zajlottak. Először egy 94 kérdésből álló kérdőívet töltöttek ki a kollégáikkal, mellyel a könyvtárosok által elérhető zöld-információk, a munkatársak által befolyásolható működési feltételek, és az ELTE könyvtári hálózatának minden tagjára vonatkozó, azonos tartalommal rendelkező ismeretek feltérképezése volt a cél. Ezt követően személyes látogatást tettek a kutatók a könyvtárakban, ahol beszélgetésre és fotózásra is lehetőség nyílt. A vizsgálat egyik eredménye annak kimutatása volt, hogy a könyvtári szolgáltatások területén tudnak a legtöbbet tenni a kollégák a zöld könyvtári kritériumok megvalósulásáért. A legkevésbé - természetesen - az épületek állagát, energiafelhasználását, a környezeti adottságokat tudták befolyásolni, de az előadáson bemutatott fotók alapján elmondható, hogy még ezen a területen is lehetett számítani a könyvtárosok leleményességére. A másik, fontos tanulsága az volt a felmérésnek, hogy az auditálás nagyon sokat árnyalta a kérdőíves felmérés eredményeit, hiszen a legjobban láttatta a könyvtárosok munkakörülményeit és zöld törekvéseit.

Összességében nem az volt a vizsgálat célja, hogy az ELTE könyvtárait valamiféle „zöld rangsorba” állítsa, hanem egy összkép felrajzolása a fenntartható könyvtár kritériumainak megvalósíthatóságáról. A végső konklúzió az volt, hogy van zöld potenciál a könyvtárakban, de még sok tennivaló is akad ezen a téren.

Az előadások után szakmai kerekasztal-beszélgetésen cserélhettek gondolatokat egymással a konferencia résztvevői.

Mindenki másképp ugyanarról*

A konferencia második részében a tavalyi, 2022-es szekszárdi workshop és előadások könyvtárainak képviselői kaptak felkérést a mostani részvételre. Az elmúlt évi találkozó méltán íródik majd be a magyar könyvtártörténetbe, hiszen az ott elhangzottak és tapasztalok megosztásai méltán irányadók, iránymutatók a szakmánk megújulásában, megújításában. Immár kijelenthetjük azt, hogy nem egy trend, kitaláció az, hogy a környezettudatosítás könyvtári talajára léptünk, hiszen a saját bőrünkön tapasztaljuk a környezetünk romlásának állapotát, a klímaváltozást és a nélkülözésből fakadó migrációs áradatot, és alapvető kérdés lett a magunk szakmájában, hogy saját lehetőségeinkkel hogyan tudjuk enyhíteni, kezelni ezeket. Másrészt nem csak sokrétű tevékenységeinkkel, hanem a szervezeti kultúránk alapján saját munkakörülményeink zöldítésével hogyan tudjunk példái lenni az országosan kialakuló zöldkönyvtári mozgalomnak. Tíz kérdés alapján jártuk körül a kerekasztal résztvevőivel és a hallgatósággal a konferencia témájának sajátos intézményi megközelítését és helyzetüket. A legfontosabbnak tartottakról annyi elmondható, hogy a könyvtári stratégiákba nem külön, hanem bele kellene szőni a fenntarthatóság témakörét. Habár jó volt hallani, hogy könyvtárunk a tatabányai József Attila Könyvtár egyike az élenjáróknak, hiszen 2012 óta kezdték el a könyvtárzöldítést, de ehhez nem voltak hazai minták és a nemzetköziek sem nagyon interpretálhatók az eltérő fejlődési tények miatt. Nagyon fontos az, hogy a helyi

adottságokhoz, ellátó körzethez igazodjunk. Az elhangzott vélemények szerint a saját szervezetekbe a zöld munkacsoportok megszervezésével, megalakításával illeszkednek be leggyakrabban a részfeladatok, de még nem hatják át teljesen az egész intézményi struktúrákat. Már a zöldkönyvtár definíciója sem teljesen egyértelmű, hiszen van, aki saját gyűjteményéhez, rendezvényeihez, alapvető szolgáltatásaikhoz, van, aki a környezetzöldítésére, van aki a lakóhely szerinti közösségi térként való nyitottságra teszi a hangsúlyt. Alkotóközösségek bevonásával, magkölcsonzéssel, egyetemi hallgatókon keresztüli érzékenyítéssel, változó olvasói igényekhez való igazodással, civilszervezetekkel és/vagy fenntartóval való szorosabb együttműködésen keresztüli szemléletváltás folyamataiban, egymástól eltérően látják meg többen is az erősségeiket. Elmondhatjuk azt, hogy a hazai könyvtárhálózatban az utóbbi pár évben jelentős elmozdulás történt a zöldkönyvtárrá válás felé. Összegezve a konferencia iránti jelentős érdeklődést és a visszajelzéseket a hozzászólásokat és az előadások anyagait kimondhatjuk azt, hogy a zöldkönyvtárákká válás és hálózatba alakulása szükséges lépés a jövőt tekintve. Sokfajta véleményt és ötletet hallgatva mindenki másképp ugyanarról gazdagítja az alakuló zöldkönyvtári összképet. Mindenesre büszkék lehetünk arra, hogy 2018-2020 között három hazai könyvtárunk is nemzetközi zöldkönyvtári elismerésben részesült. (Tatabánya, Kiskunfélegyháza, Óbuda).

***A kerekasztal résztvevői**

Liebhauser János könyvtárigazgató, Tolna Megyei Illyés Gyula Könyvtár, Szekszárd

Nász János főmunkatárs, ökológiai tájékoztató József Attila Könyvtár, Tatabánya

Szépvolgyi Katalin, az Óbudai Platán Könyvtár könyvtárvezető

Tóth Gabriella tájékoztató könyvtáros, Gödöllő Városi Könyvtár és Információs Központ

Boldizsár Dóra könyvtáros a Zöld Könyvtár munkacsoport vezetője és Katona Tibor a

Tájékoztatási Osztály osztályvezetője, Katona József Megyei és Városi Könyvtár, Kecskemét

Regele Tímea, a Pécsi Tudományegyetem Egyetemi Könyvtár és Tudásközpont

Zöldkönyvtári munkacsoport vezetője

(A könyvtárak környezetkultúrája – a környezetkultúra könyvtárai. II. Zöldkönyvtári

Konferencia 2023. április 19. József Attila Könyvtár; Tatabánya)

A II. Zöldkönyvtári Konferencia előadásainak felvételei itt találhatóak:

<https://www.facebook.com/kemjamk/videos/6436572663039877>

<https://www.facebook.com/kemjamk/videos/1162099261130714>

